

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Мерник Анастасії Муслімівни на тему
«Обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів:
загальнотеоретичні аспекти», поданій на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 «Теорія та історія
держави і права; історія політичних і правових учень», затверджений на
засіданні фахового семінару, проведеного на кафедрі теорії права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
щодо попередньої експертизи дисертації
від 16 травня 2023 р., протокол № 8**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Правові відносини в ХХІ столітті характеризуються зростанням інформаційних та технічних можливостей розвитку людства, що зумовлює посилення ряду факторів, які можуть становити загрозу як національній безпеці окремих держав, так і світовому порядку в цілому (терористичні акти, збройні конфлікти, масові заворушення, релігійні та міжнаціональні зіткнення тощо). Погіршення екологічної ситуації в багатьох країнах світу спричиняє стихійні лиха, катастрофи техногенного характеру. Зазначені фактори зумовлюють необхідність здійснення публічних заходів, спрямованих на запобігання або зниження ймовірності надзвичайних подій внутрішнього або зовнішнього характеру.

З метою подолання негативних наслідків цих факторів можуть запроваджуватися передбачені національним законодавством особливі правові режими, які традиційно супроводжуються обмеженням окремих прав людини в інтересах відновлення правопорядку та нормальних умов функціонування державних інститутів і інституцій громадянського суспільства.

Можливість обмеження прав людини в умовах воєнного або надзвичайного стану передбачена частиною другою статті 64 Конституції України. Зазначена норма обумовлена цілями захисту конституційного ладу, життя, здоров'я, прав і законних інтересів осіб, забезпечення оборони країни і безпеки держави. До правових засад інституту обмеження прав і свобод в умовах особливих станів відносяться й положення частин дев'ятнадцять, двадцять, двадцять один статті 106 Конституції України, що регулюють повноваження державних інститутів щодо введення воєнного та надзвичайного станів. Тим самим основоположні засади щодо обмеження прав людини в умовах воєнного і надзвичайного стану закріплюються на конституційному рівні. Водночас такі положення потребують фундаментального наукового вивчення та осмислення з метою формування в юридичній науці доктринального розуміння інституту обмеження прав людини в умовах особливих станів.

Набрання чинності Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» від 14 квітня 2014 року № 405/2014 поклало початок утворення та формування в Україні відповідних правових відносин, а питання захисту прав людини набули особливої актуальності. Постанова Кабінету Міністрів України № 211 від 11 березня 2020 року «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» стала необхідною реакцією українського Уряду на загрозу масштабного зараження коронавірусом (COVID-19), проте спричинила нові обмеження прав людей в Україні. Повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації на терени Української держави зумовило введення в Україні воєнного стану Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, та спричинило відповідні обмеження конституційних прав людини.

У зв'язку з цим перед правовою системою України постає завдання створення і застосування правового інструментарію обмежень прав людини в умовах особливих режимів, спрямованого на недопущення неправомірного

втручання у права людини та забезпечення загального інтересу у виді підтримання миру та безпеки на території України.

Актуальність вирішення зазначеної проблематики останнім часом істотно зростає через масштабні акти тероризму, протидія яким з боку міжнародного співтовариства та національних держав іманентно пов'язана з втручанням в сферу реалізації прав людини.

Сукупність наведених обставин свідчить про те, що правове регулювання інституту обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів має бути по-перше, науково обґрунтоване, по-друге, детально врегульовано правом, що в свою чергу створить гарантії недопущення незаконного порушення прав людини в період застосування особливих правових режимів. Природно, що це викликає необхідність наукового пізнання підстав, цілей, меж, а також критеріїв обмеження прав людини в умовах особливих режимів.

Значною мірою актуальність вирішення цього завдання обумовлена необхідністю подолання історично сформованого невірному стереотипу розуміння сутності таких режимів, який передбачає можливість безмежного та свавільного обмеження прав людини в умовах надзвичайного і воєнного стану. За наведених обставин вважаємо актуальним теоретико-правове дослідження інституту обмеження прав людини в період дії особливих правових режимів в сучасний історичний період. Зазначене питання вимагає належного науково-методологічного обґрунтування та попереднього опрацювання, результати яких мають важливе значення як для теорії права, конституційного права, так і для практичної діяльності органів публічної влади щодо забезпечення правопорядку в умовах особливих правових режимів.

Усі вищевикладені обставини зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, в якому з урахуванням сучасного рівня розвитку юридичної науки запропонована найбільш повна у вітчизняній юридичній літературі концепція інституту обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів, в рамках якої, зокрема, сформульовано визначення підстав, цілей, принципів і змісту такого обмеження, зроблені висновки про основні тенденції розвитку норм міжнародного і національного права в цій сфері.

Слід зазначити, що проблематика обмеження прав людини частково ставала об'єктом дослідження вчених з теорії права, історії держави та права, філософії права, конституційного права. Зокрема, питання про підстави і умови обмежень прав людини досліджували В. Качур, О. Осинська, О. Панкевич, П. Рабінович, В. Радченко, Т. Слінько, Ю. Цуркан-Сайфуліна. Теоретичний напрям вивчали О. Дашковська, Л. Летнянчин, О. Осинська, С. Погребняк, М. Савчин, Б. Сидорець, О. Скрипнюк, В. Сорокун, С. Шевчук. Питання природи держави, тенденцій її розвитку досліджували такі науковці, як О. Зайчук, М. Марченко, О. Петришин, І. Процюк, О. Скакун, О. Фісун, М. Цвік, Ю. Шемшученко та ін. Деякі аспекти особливих правових режимів стали предметом розгляду таких сучасних вітчизняних науковців, як С. Бобровник, І. Гайдамака, С. Гусарєв, Л. Заморська, А. Завальний, А. Колодій, В. Копейчиков, Т. Мінка, Л. Томаш, Н. Харченко. Висловлені в юридичній науці міркування про поняття та зміст правових режимів можуть бути враховані при розгляді сутності особливих правових режимів.

Водночас слід наголосити на тому, що незважаючи на актуальність цієї проблематики, проблема обмеження прав людини в Україні в умовах особливих правових режимів досліджена неповно та несистемно. Це стає особливо помітним у контексті військової агресії Російської Федерації проти України, спалаху пандемії в усьому світі. Правове регулювання статусу таких суб'єктів права, як жертви війни, внутрішньо переміщені особи, колаборанти у контексті реформування сучасного українського законодавства є недосконалим; у науковій доктрині відсутнє цілісне та узгоджене уявлення про особливі правові режими, підстави та порядок їх ведення, не охарактеризовані їх елементи; не розкритою залишається система дискреційних повноважень органів публічної влади, не дослідженими є взаємозв'язки та взаємовідносини всередині вказаних органів публічної влади, роль та місце кожного суб'єкта у такій системі; не проведено належної класифікації прав людини, що підлягають обмеженню в умовах воєнного та надзвичайного станів. У зв'язку з таким станом наукових досліджень унеможлиблюється розробка подальших напрямів удосконалення гарантій непорушності прав людини при їх обмеженні для захисту загального інтересу. Це ще раз свідчить про очевидну необхідність комплексного аналізу цієї наукової

проблеми та пошуку шляхів та напрямів удосконалення гарантій прав людини в умовах особливих правових режимів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2016 р. № 892-р, Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, схваленої Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021, Плану законодавчого забезпечення реформи в Україні, схваленого Постановою Верховної Ради України від 4 червня 2015 року № 509-VIII, Пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21, цільової комплексної програми Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Теоретичні проблеми розвитку державотворчих процесів та правової системи України, № 0111u000969».

Наукова проблема, вирішення якої отримано в дисертації. Дисертація пропонує теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, пов'язаної із загальнотеоретичною характеристикою концепції обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів, яка охоплює, зокрема, визначення підстав, цілей та принципів таких обмежень.

Мета роботи: на підставі аналізу теорії та практики функціонування особливих правових режимів, а також інституту прав людини, на основі вивчення і узагальнення доктринального доробку, вітчизняного та зарубіжного законодавства та практики його застосування сформулювати концепцію обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів

Для досягнення мети були поставлено такі завдання: 1) продемонструвати цінність прав людини у сучасному світі; 2) узагальнити та систематизувати вчення про обмеження прав людини в їх генезі; 3) сформулювати поняття «обмеження прав людини» та його ознаки; 4) здійснити класифікацію видів обмеження прав людини; 5) з'ясувати зв'язок інституту обмеження прав людини з механізмом

формування балансу інтересів особи, суспільства, держави; 6) визначити поняття «особливий правовий режим», з'ясувати його суттєві ознаки; 7) здійснити класифікацію видів особливих правових режимів; 8) розкрити порядок введення, дії та припинення особливих правових режимів; 9) встановити мету та підстави обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів; 10) здійснити класифікацію прав людини, що підлягають обмеженню в умовах особливих правових режимів; 11) з'ясувати особливості обмеження окремих видів прав людини в умовах особливих правових режимів; 12) узагальнити характерні порушення з боку органів державної влади та місцевого самоврядування при застосуванні того чи іншого виду обмежень під час дії особливих правових режимів; 13) встановити необхідні зв'язки між вимогами верховенства права та обмеженнями прав людини в умовах особливих правових режимів; 14) дослідити особливості здійснення контролю за обмеженням прав людини в умовах особливих правових режимів; 15) визначити принципи обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів та їх зміст; 16) продемонструвати особливості дії принципу законності при обмеженні прав людини в умовах особливих правових режимів; 17) розкрити особливості дії принципу рівності при обмеженні прав людини в умовах особливих правових режимів; 18) з'ясувати особливості дії принципу пропорційності при обмеженні прав людини в умовах особливих правових режимів.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх наукова новизна. Наукова новизна одержаних результатів зумовлена тим, що представлена робота є першою у вітчизняній юридичній науці монографічною працею, в якій на основі системного вивчення проблем наукового, нормативного та практичного характеру запропонована загальнотеоретична концепція обмежень прав людини в умовах особливих правових режимів з урахуванням необхідності забезпечення в цих умовах справедливого балансу загального, публічного та приватного інтересів.

У результаті проведеного дослідження одержано нові теоретико-методологічні положення та науково обґрунтовані висновки, розроблені пропозиції, що виносяться на захист, а саме:

уперше:

– сформульовано визначення обмеження прав людини, під яким запропоновано розуміти встановлений правом максимально дозволений обсяг та міру можливої реалізації прав людини, необхідні для охорони та захисту суспільних цінностей, зокрема, прав інших осіб;

– виокремлено основні ознаки обмеження прав людини: зокрема, обґрунтовано, що вони мають юридичний характер, закріплюються в нормах права; можуть бути обчислені та вимірювані в певних кількісних та якісних показниках; пов'язані з реалізацією особою основоположних прав для задоволення власних фундаментальних потреб та інтересів; встановлені для захисту або охорони прав інших осіб та цінностей конкретного суспільства;

– проведено розмежування таких категорій, як спеціальний правовий режим та особливий правовий режим: перша є спеціальною щодо загальної другої. Спеціальні правові режими, в свою чергу, можна поділити на преференційні та обмежувальні. Особливий правовий режим є різновидом спеціального правового режиму, що має обмежувальний характер та передбачає звуження меж прав людини на підставі необхідності відвернення додаткової шкоди. Крім того, спеціальний правовий режим, як правило, діє постійно, в той час як особливий правовий режим має тимчасовий характер;

– обґрунтовано, що цілі обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів можна розмежовувати на публічні (захист основ конституційного ладу, забезпечення безпеки держави), приватні (захист здоров'я, прав та законних інтересів інших осіб) та публічно-приватні (захист моральності). Водночас слід пам'ятати, що права людини можуть бути обмежені загальним інтересом, який включає справедливо визначені інтереси державної, національної безпеки, громадський добробут та порядок, запобігання злочинам, підтримка основ моралі та моральності, безпека та захист здоров'я населення, дотримання прав людини, інтереси економічного добробуту країни, охорона територіальної цілісності, запобігання розголошенню конфіденційної інформації, забезпечення правосуддя, підтримка громадського спокою. Загальний інтерес ураховує як індивідуальні інтереси, так і групові інтереси. Крім того, він охоплює інтереси, які

за своїм характером належать всьому суспільству, вимагають їх спільної реалізації різними суб'єктами. Отже, під загальним інтересом запропоновано розуміти визнаний державою та забезпечений правом інтерес соціальної спільності, задоволення якого одночасно слугує умовою та гарантією її існування і розвитку та запорукою реалізації прав людини;

– сформульовано висновок про те, що вимоги верховенства права набувають підвищеного значення у правових відносинах, що формуються під час обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів, оскільки саме вони можуть дати можливість не допустити зловживанням правом з боку посадових осіб та інших уповноважених суб'єктів під час обмеження прав в конкретних життєвих обставинах; у випадку незаконного та свавільного обмеження прав принцип верховенства права дасть можливість ефективно поновити порушене право у судовому порядку;

– наголошено на можливості запровадження на певній території одразу декількох особливих правових режимів, які відмінні за обсягом дискреційних повноважень, цілями і змістом обмежень прав людини;

– доведено, що при обмеженні прав людини в умовах особливих правових режимів важливе значення набуває принцип фактичної рівності, який реалізується через позитивну дискримінацію, яка передбачає встановлення і застосування тимчасових спеціальних правових заходів, спрямованих на подолання дисбалансу між можливостями різних категорій осіб завдяки правовій компенсації для окремих суспільних груп;

– запропоновано виокремити спеціальні обмеження прав особи в умовах особливих правових режимів, які поширюються лише на окремих суб'єктів права (зокрема, при вирішенні питання про доступ до секретної інформації). Держава володіє винятковими правами на об'єкти державної таємниці, які знаходяться під особливою державною охороною для унеможливлення завдання шкоди національній безпеці, в інтересах якої доступ до державної таємниці є обмеженим та не гарантується кожному;

– зроблено висновок про те, що основу сучасного конституціоналізму та правових характеристик сучасної держави і громадянського суспільства становить

співвідношення свободи та влади як взаємопов'язаних, взаємозалежних, нерідко конфлікуючих феноменів. При цьому слід звернути увагу на складність вирішення проблематики забезпечення балансу влади і свободи, оскільки індивідуальна свобода неможлива без держави, яка функціонує на основі принципу належного управління, а держава, яка не забезпечує послідовний захист індивідуальної свободи, приречена на перетворення в неспроможну державу. В цьому контексті лише право як соціальний інститут, метою якого є регулювання суспільних відносин на засадах справедливості, може стати засобом вирішення зазначеної проблематики, встановивши критерії та принципи узгодження різноманітних інтересів;

удосконалено:

- поняття правового режиму, який є явищем, що пов'язує цілісний комплекс правових засобів впливу на суспільні відносини відповідно до способів правового регулювання та його типів. Правовий режим у загальному виді запропоновано визначати як порядок регулювання, який виражений в комплексі правових засобів, що характеризують особливе поєднання взаємодіючих між собою дозволів, заборон та зобов'язань;

– поняття особливого правового режиму, під яким запропоновано розуміти сукупність засобів, методів, принципів, типів правового регулювання, які передбачають тимчасове обмеження реалізації прав людини та спрямовані на забезпечення безпеки особи, суспільства та держави та підтримки правопорядку. Основне призначення таких режимів полягає в найбільш ефективному забезпеченні загального блага в умовах виникнення загроз в умовах нових викликів суверенності держави, безпеки суспільства, життя та здоров'я людей;

– науковий підхід до обмеження індивідуальної свободи як складної та багатоаспектної категорії, що охоплює внутрішній (переконання, думки та погляди людини) та зовнішній аспекти (право вираження своїх переконань зовні). Теорія прав людини пропонує абсолютний захист внутрішньої свободи людини, унеможливаючи її обмеження. Це означає, що людина має право зберігати свої думки, якими б вони не були і як до них ставляться оточуючі;

– поняття «загальне благо», яке є сукупністю умов, які дозволяють членам спільноти гідно співіснувати та усвідомити для себе цінності, заради яких вони мають співпрацювати один з одним. Аналіз змісту цього поняття дає можливість встановити, що загальне благо слід розглядати як таке, що безпосередньо об'єднує, є спільним для усіх людей, і з одного боку дозволяє кожному реалізувати власне, індивідуальне благо, а з іншого — реалізувати спільні інтереси. Загальне благо — це аспект гуманізму, що є філософією поваги людської гідності і орієнтований на ідеал братської спільноти. Загальне благо слід відрізнити від загальних благ. Останні стосуються конкретних чинників, а не в цілому стану людини у суспільстві;

– підхід до визначення категорії свободи людини та її меж: відзначено, що мірою свободи людини (внутрішнього та зовнішнього аспектів) виступає право, що змінюється з часом залежно від розвитку суспільства, тому право відображає рівень розвитку соціальної дійсності. Як міра зовнішнього прояву свободи право виступає вказівником кордонів належного і можливого, що, в свою чергу, стає гарантом здійснення різних аспектів свободи, механізмом охорони і захисту прав людини. Якщо не знайти логічний сенс і об'єктивну необхідність в обмеженні свободи за допомогою юридичних засобів, свобода людини може перетворитися у свавілля, оскільки не існуватиме правового механізму захисту свободи інших осіб. Особливі правові режими значною мірою позначаються на реалізації свободи людини. Додаткові обмеження у цей період викликані необхідністю захисту суспільних цінностей.

набули подальшого розвитку:

- підхід до розуміння балансу публічного та приватного інтересів: визначення розумного балансу інтересів особистості і держави є умовою досягнення соціальної рівноваги, розумного і стійкого ладу держави. Зазначена проблема набуває особливої актуальності в умовах реформування державного управління, одним із завдань якого є створення найбільш оптимальних умов для реалізації прав людини. При розгляді питання збалансування публічних та приватних інтересів ключовим поняттям виступає потреба та інтенсивність її прояву у конкретних правових відносинах;

– положення про те, що органи публічної влади за своїм призначенням покликані захищати індивідуальні та суспільні інтереси, але вони можуть використовувати надані їм повноваження всупереч основному призначенню, на свою власну користь, безпідставно направляти легальний примус на людину або суспільство. Мета обмеження прав людини органами публічної влади полягає у тому, щоб налагодити співіснування всіх суб'єктів права, попередити масові конфлікти, забезпечити належне виконання суб'єктами їх прав та обов'язків. Невисока ефективність державного управління та недостатньо розвинене громадянське суспільство можуть призвести до дисфункції їх взаємодії;

– підхід до визначення соціальної держави, зокрема при гарантуванні права на житло у разі примусової евакуації. У цьому контексті необхідно згадати доктрину соціального ризику, яка не вимагає встановлення причинно-наслідкового зв'язку між шкідливістю дій та збитків і передбачає, що шкода, заподіяна, наприклад, тероризмом, повинна бути спільною для суспільства в цілому відповідно до принципів справедливості та соціальної держави. Шкода в таких випадках сплачується як наслідок того, що влада повинна нести відповідальність за те, що не змогла запобігти терористичним інцидентам і підтримати безпеку;

– доктринальні положення щодо стану наукової розробки проблематики введення в Україні військового та надзвичайного станів, внаслідок чого відзначено, що в умовах надзвичайних та воєнних ситуацій (агресія, загроза конституційному ладу держави, життю та здоров'ю людей та громадян, надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру та інші виняткові обставини), коли нормальне функціонування суспільства і держави неможливе, посилюється потреба в чіткому, послідовному правовому впорядкуванню моделі поведінки, направленому на подолання і ліквідацію негативних наслідків надзвичайних ситуацій. В Україні впорядкування суспільних відносин, що виникають у зв'язку з надзвичайними та воєнними ситуаціями, набуло особливого значення після виникнення воєнного конфлікту на її території та розповсюдження вірусу COVID-19. У зв'язку з цим процес реалізації прав людини потребує більш жорстких методів регулювання, виправдано отримує форму надзвичайного або

спеціального порядку впливу на правові відносини, спираючись не лише на засоби заохочення, а й на засоби примусу.

– наукові положення щодо розуміння інституту обмеження прав людини: це інститут права, який складається з взаємопов'язаних, узгоджених між собою норм конституційного, кримінального, цивільного, адміністративного, екологічного та інших галузей права, міжнародного публічного права, які встановлюють порядок, підстави, умови, правомірність, механізми звуження змісту та обсягу прав людини. Норми галузей права доповнюються судовою практикою національних судів, а також практикою Європейського суду з прав людини;

– положення, що в умовах особливих правових режимів існують права людини, що є відносними (не абсолютними) і можуть бути обмежені державою та її органами, місцевою владою. Під час дії особливих правових режимів тимчасово можуть обмежуватися такі права людини, як: права на свободу та особисту недоторканність, право на житло, право на приватність, право на особисте та сімейне життя, свобода пересування, свобода думки, свобода на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право брати участь у референдумах, право обирати і бути обраними, право на мирне зібрання, право на власність, право на працю та свободу підприємницької діяльності, право на освіту, право на захист персональних даних. Більш точним за змістом є саме формулювання названих обмежень, як додаткових обмежень у здійсненні (або реалізації) прав, оскільки навіть в умовах особливих правових режимів відбувається не тимчасове вилучення певних прав у громадян, а тимчасова неможливість їх використання у повному обсязі, передбаченому загальним режимом;

– класифікація особливих правових режимів. Залежно від підстав їх введення можна виокремити: особливий режим надзвичайного стану; особливий режим воєнного стану; інші види особливих правових режимів. До особливих правових режимів слід відносити не тільки стани надзвичайного і воєнного характеру, а й інші правові режими, що включають необхідність застосування особливих заходів, які за обсягом правових обмежень значно поступаються заходам, що використовуються при режимі надзвичайного і воєнного стану;

– наукові положення щодо дотримання принципу рівності при вибірковості обов’язкової вакцинації проти гострої респіраторної хвороби COVID-19 в Україні лише для представників деяких професій. Таку вибірковість можна обґрунтувати з позиції фактичної рівності, або рівності результатів. Така вибірковість є виправданою з позиції права соціальної відмінності, що впливає з їх положення у суспільстві як представників певної професійної спільноти та групи, залежності від соціального статусу, індивідуальних характеристик, які мають значення для визначення сутнісного змісту прав людини.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, є науково обґрунтованими та достовірними. Дисертації притаманний комплексний підхід до розгляду питання обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів.

Для здійснення дослідження було застосовано різні методи пізнання: загальнофілософський (універсальний), який використовувався на всіх етапах пізнавального процесу; загальнонаукові методи, зокрема, діалектичний, аналіз, синтез, аналогія та інші; приватні методи (порівняльний, кількісного й якісного аналізу, апроксимації); спеціально-юридичні методи наукового пізнання (формально-юридичний, порівняльно-правовий та ін).

За допомогою діалектичного методу виявлено специфічні особливості в розвитку вчення про індивідуальну свободу, наступності в підходах до вивчення її поняття, сутності, а також визначення перспектив її подальшого розвитку в правовій політиці держави. Зазначений метод був використаний для аналізу доктринальних підходів до визначення термінів «правові режими», «особливі правові режими» та ін.

Метод аналізу надав можливість розкрити характерні ознаки та з’ясувати окремі особливості правових режимів. Аналітичне тлумачення надало можливість розкласти це поняття на окремі елементи, зокрема виокремити особливий правовий режим та дослідити його, як окрему частину цілого. За допомогою методу аналізу було вивчено особливі правові режими та виділено їх складові елементи – особливий правовий режим надзвичайного стану та воєнного стану;

розкриті характерні ознаки та вивчені окремі особливості обмеження права на свободу та особисту недоторканність, права на свободу пересування, свободи вираження поглядів, права на житло, права на захист персональних даних, права на освіту, свободи релігії, права доступу до Інтернету. За допомогою теоретичного аналізу та синтезу відбулося розкриття поняття свободи, права, правової цінності та концептуальних підходів, які допомагають визначити поняття свободи, прав людини та їх обмежень.

Порівняльний аналіз надав можливість виявити різні підходи до порядку визначення обсягу обмежень прав людини в умовах особливих режимів в різних державах; виявити різні підходи до порядку визначення обсягу обмежень прав і свобод людини і громадянина в умовах особливих режимів.

За допомогою методу узагальнення виділено тенденції обмежень прав людини в умовах особливих режимів, сформовано мету обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів, здійснено класифікацію обмежень прав людини в умовах особливих режимів.

Методи індукції та дедукції дали можливість встановити причинно – наслідкові зв'язки між сучасними умовами розвитку суспільства та їх впливом на свідомість особистості, на основі доктринальних поглядів науковців вивести загальний висновок щодо характерних ознак особливих правових режимів, існуючих підстав їх класифікації, обмеження деяких видів прав людини (права на свободу та особисту недоторканність, права на свободу пересування, свободи вираження поглядів, права на житло, права на захист персональних даних, права на освіту, свободи релігії, права доступу до Інтернету) в умовах надзвичайних і воєнних станів.

Так, індуктивний метод пізнання надав можливість одержати загальний висновок щодо характерних ознак: складових елементів особливих правових режимів, обмеження конкретних прав людини в умовах боротьби з пандемією. Метод дедукції надав можливість на основі загального терміну «правовий режим» вивести висновок щодо характерних ознак терміну «особливий правовий режим» шляхом розтлумачення складових елементів загального терміну, що є необхідним для розуміння мети обмеження прав людини та обґрунтування пропорційності

такого обмеження; доктринальних поглядів науковців щодо правового регулювання обмеження прав людини в умовах надзвичайних та воєнних станів, існуючих підстав їх класифікації.

Історичний метод пізнання посприяв розкриттю поняття «правові режими» з позиції його виникнення та формування у юридичній доктрині, дозволив досягти поглиблене розуміння його сутності та обґрунтувати нові рекомендації щодо його вдосконалення.

Формально-юридичний та системно-структурний методи наукового пізнання використано при розробці та вивченні термінологічного апарату цієї роботи, а саме при з'ясуванні змісту категорій «правовий режим», «особливий правовий режим», «воєнний стан», «надзвичайний стан», а також при формулюванні дефініції зазначених правових категорій; при розкритті їх особливостей в різних країнах сучасності; при з'ясуванні та розкритті особливостей правових інструментаріїв, які застосовуються для встановлення правопорядку під час особливих правових режимів та характерних ознак обмеження права на свободу та особисту недоторканність.

Метод тлумачення права, як приватноправовий метод, застосовано для дослідження змісту правових норм, що регулюють правові відносини; формально-догматичний метод – для аналізу процесу застосування права.

Нормативна база для цього дослідження включає:

- нормативно-правові акти України, зокрема чинні закони України, що регулюють правові відносини, які виникають у зв'язку з введенням особливих правових режимів: Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» та Закон України «Про правовий режим воєнного стану»; Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року, Закон України «Про міліцію» від 11 жовтня 2011 року (втратив чинність), Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ, Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року;
- підзаконні нормативно-правові акти, що встановлюють специфічні особливості ведення зазначених правових режимів, зокрема: Постанова Кабінету

Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану»; Указ Президента України № 393 від 26 листопада 2018 року «Про введення воєнного стану в Україні»; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту» від 27 вересня 2017 р. № 733; Постанова Кабінету Міністрів України №211 від 11 березня 2020 року «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»;

- Рішення Європейського суду з прав людини: Рішення Європейського суду з прав людини у справі Лоулесс проти Ірландії (1960 року), Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Austin та інші проти Сполученого Королівства», Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Доган та інші проти Туреччини» від 29 червня 2004 року, Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мокуті проти Литви» від 27 лютого 2018 року, Рішення Європейського суду з прав людини «Голдер против Сполученого королівства»;

- акти Конституційного Суду України: Рішення Конституційного Суду України: від 31 березня 2015 року № 1-рп/2015, від 5 червня 2019 року № 3-р(I)/2019, від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020; Рішення по справі щодо конституційності положень статті 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення та пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011, Рішення Великої палати Конституційного Суду України від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017, Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019;

- міжнародні правові документи: Римський статут Міжнародного кримінального суду, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Директива про безпеку персоналу НАТО № AC/35-D/2000 від 7 січня 2013 року;

В роботі використовуються доктринальні джерела, що розкривають зміст та характерні ознаки правових та особливих правових режимів.

Практичне значення отриманих результатів. Положення та висновки дослідження можуть бути використані:

а) у науково-дослідницькій роботі – для подальших досліджень проблематики прав людини, правового регулювання їх обмежень, в тому числі в умовах особливих правових режимів;

б) у правотворчості – у процесі розробки й удосконалення вітчизняного законодавства, гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародно-правовими стандартами, що регулюють обмеження прав людини в умовах військового та надзвичайного станів;

в) у правозастосуванні – органами публічної влади під час здійснення своїх повноважень з метою дотримання принципів верховенства права, законності, пропорційності, гуманізму, формування для них додаткових гарантій при використанні дискреційних повноважень; фізичними особами під час звернення за поновленням порушених прав при їх обмеженні, здійсненні волонтерської діяльності у сфері надання допомоги постраждалим особам, внутрішньо переміщеним особам, військовим; іншими органами, установами та організаціями під час застосування положень законодавства щодо обмеження прав людини, підтвердження фактів, що мають юридичне значення для розслідування воєнних та військових злочинів, а також під час розробки напрямів удосконалення правового регулювання правового статусу жертв війни, внутрішньо переміщених осіб;

г) у навчальному процесі – при вивченні навчальних дисциплін «Теорія права», «Філософія права», «Конституційне право», «Порівняльне правознавство», «Права людини», для підготовки методичних матеріалів, підручників, посібників, а також у науково-дослідницькій роботі.

Апробація результатів дослідження. Обговорення результатів дослідження здійснювалося на засіданнях кафедри теорії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Основні висновки були представлені на міжнародних, всеукраїнських конференціях, семінарах, круглих столах та вебінарах: «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми» (м. Харків, 27 жовтня 2017 року), «Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року), «Сучасна європейська поліцейстика та

можливості її використання в діяльності національної поліції України» (м. Харків, 11 квітня 2019 р.), «New challenges of legal science in Ukraine and EU countries» (Miskolc, Hungary, April 19–20, 2019), «Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації» (м. Хмельницький, 17 травня 2019 року), «Фундаментальні проблеми юриспруденції. Право: мінливий концепт у мінливому світі» (м. Харків, 19-20 квітня 2019 року), «Фундаментальні проблеми юриспруденції II. Право і неправо» (м. Харків, 18-19 вересня 2020 року), «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 16 жовтня 2020 року), «Актуальні питання правового забезпечення поліцейської діяльності» (м. Кривий Ріг, 26 листопада 2020 року), «Міжнародна науково-практична конференція, присвячена світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова» (м. Хмельницький, 2–6 березня 2021 року), «Фундаментальні проблеми юриспруденції III. Межі права» (м. Харків, 28-29 травня 2021 року), «Двадцять осінніх юридичних читань «Права людини в сучасному світі: проблеми теорії та практики»» (м. Хмельницький, 1–2 жовтня 2021 року), «Фундаментальні проблеми юриспруденції IV. Право і світ. Мир і право» (м. Харків, 18 червня 2022 року), «V Міжнародна науково-практична конференція, присвячена світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова» (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року), «Двадцять перших осінніх юридичних читань»» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року), «Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення» (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року), VI Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року).

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових працях автора.

Основні положення дисертації знайшли своє викладення в таких наукових публікаціях дисертанта:

Наукові праці, які відображають основні результати дослідження

Монографія (розділи у колективних монографіях)

1. Mernyk A. M. Violation of the laws and customs of war by the armed forces of the russian federation in kharkiv during the russian-ukrainian war region in february-march 2022 (historical aspect). The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. p. 1220-1227.

Статті в наукових фахових виданнях

2. Мерник А. М. Міжнародний досвід правового врегулювання збройних конфліктів. *Юридичний науковий електронний журнал: електрон. наук. фах. вид.* 2017. Вип. 6. С. 382–385. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/112.pdf (дата звернення: 24.03.2023).

3. Мерник А. Теоретико-правові вчення щодо обмеження прав і свобод людини і громадянина // *Порівняльно-аналітичне право : електрон. наук. фах. вид.* 2018. Вип. 2. С. 36–38. URL: http://www.pap.in.ua/2_2018/8.pdf (дата звернення: 20.03.2023).

4. Мерник А. Розвиток вчень про підстави та умови обмежень прав і свобод людини і громадянина в період Нового часу й епохи Просвітництва. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.* 2018. Вип. 3. С. 46–50.

5. Мерник А., Ярова А. Поняття держава та державність: зміст та їх співвідношення (історико-правовий аспект) // *Юридичний науковий електронний журнал : електрон. наук. фах. вид.* 2019. № 3. С. 19–22. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2019/5.pdf (дата звернення: 09.03.2023).

6. Мерник А. Розвиток вчень про підстави й умови обмежень прав і свобод людини та громадянина в українській суспільно-правовій думці. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.* 2019. Вип. 1. С. 45–50.

7. Мерник А. Підстави обмежень прав і свобод людини і громадянина в умовах особливих правових режимах: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2019. Вип. 57, т. 1. С. 11–15.

8. Мерник А. Верховентство права як керівний принцип обмеження прав і свобод людини та громадянина в умовах особливого стану. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2019. Вип. 2. С. 8–13.
9. Мерник А., Бурлаков Б. Українська національна правова система в умовах глобалізаційних процесів // *Юридичний науковий електронний журнал : електрон. наук. фах. вид.* 2019. № 6. С. 37–41. URL: http://lsej.org.ua/6_2019/8.pdf (дата звернення: 08.03.2023).
10. Мерник А. Підстави й критерії обмеження прав і свобод людини і громадянина в країнах сучасності. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2020. Вип. 1. С. 40–45.
11. Мерник А., Радченко Я. Принцип законності обмеження прав і свобод людини і громадянина // *Юридичний науковий електронний журнал : електрон. наук. фах. вид.* 2020. № 3. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/11.pdf (дата звернення: 25.03.2023).
12. Мерник А. Механізм формування балансу інтересів особистості, суспільства та держави: теоретико-правовий аспект. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2020. Вип. 2. С. 19–23.
13. Мерник А., Кузьміна В., Бурлаков Б. Обмеження прав і свобод людини в сучасних умовах: теоретичний і практичний аспекти // *Юридичний науковий електронний журнал : електрон. наук. фах. вид.* 2020. № 2. С. 42–47. URL: http://lsej.org.ua/2_2020/11.pdf (дата звернення: 23.03.2023).
14. The right to euthanasy how the fourth generation human right / О. Nyliaka, А. Мельник, О. Yaroshenko та ін.]. // *Georgian Medical News*. – 2020. – №11. – С. 175–180.
15. Мерник А. До питання обмеження прав і свобод людини та громадянина інститутами державної влади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2020. Вип. 47, т. 1. С. 14–17.
16. Мерник А. Баланс інтересів особистості, суспільства та держави як керівний принцип обмеження прав людини. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 17. С. 40–45.

17. Approaches to understanding the category «special legal regimes» / O. Bukhanevych, A. Mernyk, O. Petryshyn. // Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. – 2021. No. 1. Vol. 28. P. 71-78.
18. Foreign experience in constitutional and legal regulation of restrictions on human rights in conditions of emergency and martial law / O. Bukhanevych, S. Kuznichenko, A. Mernyk // Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. – 2021. No. 2. Vol. 28. P. 55-66.
19. Мерник А., Стоян Є. Позитивна юридична відповідальність особи та держави (діалектичний зв'язок). *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 2. с. 21-25.
20. Vaccination: human right or duty / A. Mernyk, O. Yaroshenko та ін.]. // *Georgian Medical News*. 2021. №6. С. 135–141.
21. Hetman, Ye.A., Mernyk, A.M. & Shapoval R.V. (2022). Relative human rights in the conditions of special legal regimes. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29(1), 26-38.
22. Mernyk, A. M., & Zinchenko, O. V. (2022). Theoretical and legal aspect of restriction of human rights in the conditions of special legal regimes. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29(2), 105–118.
23. Мерник А. Перехідне правосуддя як засіб відновлення порушених прав людини в умовах особливих правових режимів. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 29, № 4, 2022. С. 53-65.
24. Мерник А., Стоян Є., Артеменко К. Обмеження прав людини та основоположних свобод людини в умовах воєного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 49-52.
25. Мерник А. Контроль за дотриманням прав людини під час їх обмежень в умовах особливих правових режимів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Том 30. №. 1. С. 31–43.
- Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:*
26. Мерник А. Теоретико-правові підходи до визначення охорони основних прав людини / А.Мерник// *Правоохоронна функція держави: теоретико-*

методологічні та історико-правові проблеми: тези доповідей круглого столу, Харків, 27 жовтня 2017 р. – Харків : МВС України Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017. – С. 134-137.

27. Мерник А. Теоретико-правовий аспект обмеження прав людини і громадянина при здійсненні соціальних виплат внутрішньоопереміщеним особам / А.Мерник // Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави» (м.Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. – 411 с., с.209-213.

28. Мерник А. Підстави обмеження прав і свобод людини та громадянина в українському законодавстві. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності національної поліції України* : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 11 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 164–165.

29. Мерник А. Підстави і умови обмежень прав і свобод людини і громадянина в українській суспільно-правовій думці кінця XIX – початку XX століть. *New challenges of legal science in ukraine and eu countries* : intern. sci. and practical conf. (Miskolc, Hungary, April 19–20, 2019). Miskolc, 2019. P. 28–31.

30. Мерник А. Співвідношення інтересів особистості і держави в умовах особливих режимів. *Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 17 трав. 2019 року) : у 2 ч. Хмельницький, 2019. Ч. 2. С. 10–12.

31. Мерник А. Права і свободи особистості в умовах особливих режимів. *Фундаментальні проблеми юриспруденції. Право: мінливий концепт у мінливому світі* : тези доп. Всеукр. круглого столу (м. Харків, 19-20 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 36–38.

32. Мерник А. Доктрина «поганих тенденцій» як підстава обмежень прав і свобод людини та громадянина в світових країнах сучасності. Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної наукової конференції «Вісімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 25 жовтня 2019 року). Хмельницький

: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. С 60-62.

33. Мерник А. Сучасні концепції праворозуміння: «pro» et «contra» / А. Мерник // *Фундаментальні проблеми юриспруденції II. Право і неправо: Тези доповідей Всеукраїнського круглого столу* (м. Харків, 18-19 вересня 2020 року). Харків, 2020. с. 63-66.

34. Мерник А. Американська судова практика 1917-1919 років з розгляду справ щодо обмеження прав і свобод людини й громадянина в умовах особливих режимів / А. Мерник // *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2020. с. 205-209.

35. Мерник А. Поєднання принципів національно-державної цілісності та самоврядності в сучасній українській правовій системі. Актуальні питання правового забезпечення поліцейської діяльності: збірник Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 26 листопада 2020 року). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2020. с. 59-61.

36. Мерник А. Зарубіжний досвід конституційно-правових засад обмеження прав і свобод людини та громадянина органами публічної влади. *Міжнародна науково-практична конференція, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова* (м. Хмельницький, 2–6 берез. 2021 р.). Хмельницький, 2021. С. 351–354.

37. Мерник А. Вакцинація: правовий та позаправовий аспекти / А. Мерник // *Фундаментальні проблеми юриспруденції III. Межі права: Тези доповідей Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю* (м. Харків, 28-29 травня 2021 року). Харків, 2021. с. 65-69
URL:<https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18866>.

38. Мерник А. Обмеження права на особисту недоторканість в умовах особливих правових режимів. Міжнародна науково-практична конференція Двадцяті осінні юридичні читання «Права людини в сучасному світі проблеми теорії та практики» (м. Хмельницький, 1–2 жовтня 2021 року). Хмельницький :

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. с. 103-105.

39. Мерник А. Тенденції розвитку дилеми війни і миру у XXI столітті / А. Мерник // Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю «Фундаментальні проблеми юриспруденції IV. Право і світ. Мир і право» (18 червня 2022 року). Харків. 2022. с. 19.

40. Мерник А. Обмеження свободи пересування, вираження поглядів та права на житло в умовах особливих правових режимів. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : зб. тез V Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті доктора юрид. наук, проф., акад.-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 черв. 2022 р.). Хмельницький, 2022. С. 259–262.

41. Мерник А. Основні напрямки наукових досліджень війни Російської федерації проти України. Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. с. 72-74.

42. Мерник А. Права дитини в умовах війни Російської Федерації проти України. Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. с. 128-130.

43. Мерник А. Особливості організації публічної влади та перехідного правосуддя в перу в умовах військового конфлікту: VI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. с. 353-355.

Публікації, які додатково відображають результати дослідження

44. Мерник А. Механізм формування балансу інтересів особистості, суспільства та держави: теоретико-правовий аспект. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2020. Вип. 2. С. 19–23.

45. Мерник А. Проблематика обмеження прав і свобод людини та громадянина в умовах сучасності. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2020. Вип. 4. С. 17–22.

Оцінка мови та стилю дисертації, відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається на захист.

Дисертаційну роботу виконано українською мовою, стиль викладення матеріалу – науковий. З'ясування правової природи обмежень прав людини в умовах особливих правових режимів віднесено до паспорту спеціальності 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень».

8. Рекомендація дисертації до захисту.

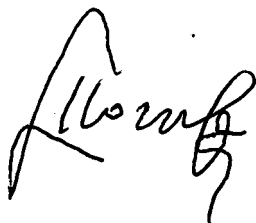
Дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно. Представлена робота свідчить про особистий внесок здобувача в науку щодо розв'язання важливої теоретичної проблеми, яка полягає у наданні визначенні категоріям «обмеження прав людини», «особливий правовий режим», характеристиці основних ознак цих понять, здійсненні класифікацій основних обмежень прав людини та особливих правових режимів, відмежування від суміжних понять та ін. Дисертація характеризується єдністю змісту, містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати у теорії права, одержані здобувачем особисто та мають практичну та теоретичну цінність для розвитку вчень про права людини в умовах воєнного та надзвичайного станів, для підготовки нормативно-правових актів щодо захисту прав людини в Україні в умовах особливих правових режимів.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором самостійно й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Отже, дисертація Мерник Анастасії Муслімівни на тему «Обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів: загальнотеоретичні аспекти»,

поданій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» відповідає вимогам, передбаченим пунктами 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, та може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензент



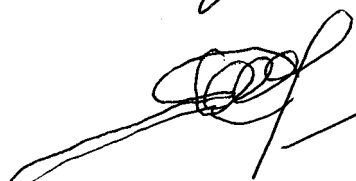
д.ю.н., проф. Погребняк С. П.

Рецензент



д.ю.н., проф. Процюк І. В.

Рецензент



д.ю.н., проф. Дашковська О. Р.

Головуючий на засіданні:

кандидатка юридичних наук, доцентка



Сидоренко О. А.

Секретар на засіданні:



ст. лаб. Симонова І. В.